

Pautes per introduir la perspectiva de gènere en els pressuposts del Consell de Mallorca

Yolanda Jubeto, Mertxe Larrañaga, Mª José Martínez
Economia Aplicada I
Universitat del País Basc / Euskal Herriko Unibertsitatea

Octubre 2008

Benvolgudes i benvolguts,

Els pressuposts públics són una tasca fonamental per als nostres governs, i permeten establir una sèrie de prioritats sobre les polítiques que volem desenvolupar. Per això, desglossar el pressupost es converteix en el referent d'identitat del pensament polític, i poden representar els valors preferents en els aspectes econòmiques i socials de qualsevol govern en l'àmbit de les seves competències.

Es tracta d'una eina bàsica per iniciar processos i, alhora, per transformar realitats.

Si bé es cert que els pressuposts públics amb perspectiva de gènere són una aportació molt recent a les normes de l'Estat —i de la nostra comunitat—, i que la seva aplicació encara resulta testimonial, el Consell de Mallorca vol fer una aposta per a impulsar aquesta perspectiva en els seus pressuposts. I ho vol fer per rompre la neutralitat aparent dels programes proposats per cada departament, introduint-hi les variables de gènere que ens permetran distribuir de manera més justa els recursos disponibles i, així, contribuir a millorar el camí cap a la igualtat entre dones i homes.

El document de pautes que us presentam a continuació, és el resultat d'un treball molt seriós sobre com s'ha d'aplicar la perspectiva de gènere als pressuposts públics a les institucions. El treball l'han realitzat expertes en aquesta matèria de la Universitat del País Basc, adaptant-ne la metodologia a la realitat insular i al marc estatutari de les nostres illes.

Encara som als començaments, ens queda la gran tasca de fer d'aquest document una eina útil i profitosa.

Serà el nostre repte de legislatura. De totes vosaltres i de tots vosaltres esperam col·laboració i participació.

Salutacions cordials

Josefina Ramis Rigo

Consellera de Joventut i Igualtat
del Consell de Mallorca

Agraïments

Aquesta guia s'ha construït sobre la base dels ensenyaments i materials elaborats per aquelles expertes en pressuposts amb enfocament de gènere de les quals tant hem après i amb algunes de les quals compartim debats metodològics i experiències. En particular, volem agrair les aportacions fetes per les economistes Cristina Carrasco i Paloma de Villota per les seves contribucions tant en l'àmbit de l'economia feminista en general, com dels indicadors no androcèntrics i els pressuposts amb enfocament de gènere, en particular. També ens ha resultat de gran valor l'aposta feta per les economistes Antonella Picchio i Tindara Addabo a favor de la integració de l'enfocament de les capacitats en l'anàlisi pressupostària des de la perspectiva de gènere. A elles en especial, però també a totes les economistes feministes que contribueixen a fer una economia més humana i més centrada en la qualitat de vida de les dones i homes, el nostre agraïment més sincer.

Índex de la guia

1. Estat de la qüestió	07
2. Marc legal de les Illes Balears	10
3. Marc teòric: enfocament de les capacitats	13
4. Estratègia per seguir per introduir uns pressuposts amb enfocament de gènere	26
A. Requisits previs	26
A.1. Establiment d'una estructura dinamitzadora del procés	26
A.2. La importància dels indicadors	27
A.3. Diagnòstics de la realitat social i del personal del Consell	28
A.4. Altres requisits	35
B. Passes recomanades als departaments	38
B.1. Elaboració de diagnòstics propis i específics	40
B.2. Classificació dels programes segons el seu impacte de gènere	40
B.3. Vinculació dels programes a les capacitats	41
B.4. Elaboració d'indicadors de gènere	44
B.5. Disseny d'una metodologia de recollida de dades	45
B.6. Anàlisi dels resultats	45
B.7. Elaboració d'un document annex	46
5. Aplicació pràctica del procés	48
6. Consideracions finals	58
7. Bibliografia	60

1. Estat de la qüestió

La importància del pressupost en la tasca de tota administració pública és innegable ja que recull un conjunt d'actuacions que reflecteixen tant les prioritats governamentals com els valors sobre els quals s'assenta la política pressupostària, i aquesta té, al seu torn, un impacte en el comportament social.

A l'hora de definir una iniciativa de Pressupost amb Enfocament de Gènere (PEG) és important ressaltar que no es tracta de fer un pressupost separat per a les dones. El que es pretén és introduir aquesta mirada en el procés pressupostari, des que es planifica la política fins que s'avalua, per mitjà de l'anàlisi de qualsevol tipus de despesa o mètode de recaptació de fons públics que pugui tenir un impacte potencial diferenciat des d'una perspectiva de gènere. D'aquesta manera, es podran identificar les implicacions i impactes de les polítiques sobre les dones i les nines comparant-les amb les dels homes i els nins.

L'objectiu final del PEG és millorar la qualitat de vida de les dones i els homes dels llocs en què s'aplica. És per això que planteja, també, la necessitat de reflexionar sobre quins són els elements claus d'aquesta qualitat de vida i quina és l'aportació que pot fer l'administració pública per impulsar-la, tenint en compte els diferents rols i espais que ocupam les dones i els homes en l'estructura socioeconòmica, i amb la voluntat de superar les discriminacions i estereotips a què s'han d'afrontar les dones.

En les darreres dècades aquesta estratègia ha tingut una gran divulgació internacional i en l'actualitat, per exemple, a la Unió Europea dels 27 (UE-27), més de la meitat dels seus Estats fan un esforç per conèixer amb major profunditat l'impacte de les seves polítiques sobre la població dels seus respectius països de forma desagregada.

La introducció d'aquesta perspectiva sorgeix per de superar supòsits erronis respecte al pressupost i la seva funció social. Se sol considerar el pressupost com un instrument neutre al gènere, ja que es presenta en termes d'agregats financers i no es fa cap menció particular ni a les dones ni als homes. Tanmateix, aquesta aparença de neutralitat no és real, ja que pràcticament des del bressol se'ns assignen diferents rols socials en funció del nostre sexe. Així, al llarg dels nostres cicles vitals, dones i homes ocupam generalment llocs socials i econòmics diferents, valorats

jeràrquicament, per la qual cosa és previsible que els pressuposts ens afectin de manera molt desigual. I, per això, no tenir en compte la perspectiva de gènere no es pot considerar "neutralitat cap al gènere", sinó "ceguesa respecte del gènere".

Si el pressupost públic no satisfà adequadament les necessitats de les dones i de la població amb majors dificultats d'una comunitat, els recursos no estaran adequadament dirigits a aconseguir la igualtat i equitat entre els gèneres. Els pressuposts que integren la perspectiva de gènere poden, així, contribuir de manera fonamental a l'hora d'assenyalar i establir les bases per solucionar la discriminació i desigualtats que pateixen les dones. Promouen una utilització més eficient dels recursos públics, en visualitzar els diferents usos i resultats de les polítiques públiques, beneficiant d'aquesta forma la societat en el seu conjunt. És per això que els PEG s'utilitzen com un instrument estratègic amb què valorar l'execució pressupostària i mesurar-ne l'impacte.

El PEG inclou diverses pràctiques relatives al pressupost públic, que poden referir-se al conjunt o algunes parts, així com les diferents fases pressupostàries. En general, consisteix inicialment a analitzar el pressupost per conèixer-ne l'abast i els resultats de les polítiques públiques que recull sobre les dones i nines en comparació amb els homes i nins. Això òbviament requereix temps, ja que no solament s'ha de comptar amb diagnòstics periòdics de la situació social general i sectorial de dones i homes, sinó que cal recollir dades i informació estadística sobre l'execució dels programes i els seus resultats. Això implica que s'ha de donar importància a la construcció d'indicadors, tant quantitius com qualitius, que ens permetin percebre i fer seguiment de les condicions i qualitats de vida de la població analitzada.

Això requereix, al seu torn, un període mínim de temps per poder-ne avaluar els resultats a mitjà termini. I aquest és un dels apartats problemàtics de la metodologia proposada, ja que la introducció de qualsevol mètode d'anàlisi PEG requereix, almenys, de tres anys perquè se'n comencin a obtenir resultats. És per això que, des d'un principi, s'ha de ser conscient que estam davant d'una estratègia els fruits de la qual es recolliran a mitjà termini, encara que això no és obstacle per constatar també en les experiències que hi ha que el mateix procés d'anàlisi permet introduir millores en la forma de fer, dissenyar i aplicar les actuacions polítiques. Debbie Budlender i Ronda Sharp, dues expertes amb una vasta trajectòria en la introducció d'aquesta estratègia, assenyalen que potser l'instrument més important per integrar el gènere a les polítiques governamentals és el propi procés d'anàlisi de gènere.

Una vegada conegut l'impacte diferenciat, en aquells casos que es produeixin disparitats que s'han de corregir, s'hauran d'introduir les millores necessàries perquè l'abast de les polítiques concordi més amb el principi d'igualtat perseguit. D'aquesta manera, s'augmentarà l'eficàcia dels programes en repercutir aquests de forma més precisa en els col·lectius a què es dirigeixen.

En suma, en un termini mitjà el que es persegueix és aconseguir integrar aquesta perspectiva en el procés pressupostari des del seu inici, que l'estudi d'incidència de gènere es converteixi en una base a l'hora de prendre decisions polítiques, i formi part de la metodologia habitual establerta en el procés pressupostari assumida amb naturalitat per tots els departaments i organismes governamentals.

En aquest context, a través d'aquesta guia volem facilitar la implementació d'una estratègia PEG en el Consell de Mallorca. Per a això, hem optat per un enfocament concret, el de les capacitats, perquè aquest marc de pensament centra el seu interès en la qualitat de vida de les dones i homes. Així, una de les seves principals aportacions ha consistit a tornar a posar en el centre de l'anàlisi el benestar de les persones, que és l'objectiu últim que ha de perseguir qualsevol política pública.

A més, aquesta guia se centrarà exclusivament en l'àmbit de la despesa pública. Som conscients de la importància d'analitzar també amb perspectiva de gènere els ingressos públics. No obstant això, com en gairebé totes les experiències internacionals, pensam que una bona forma de començar a introduir una anàlisi PEG consisteix en l'anàlisi de les despeses públiques.

2. Marc legal de les illes Balears

Marc legal

El fet que les dones i els homes ocupem diferents posicions socials i que persisteixi la divisió sexual del treball tant en l'esfera productiva com la reproductiva, obliga a plantejar-se les conseqüències de les desigualtats en tots els àmbits si volem avançar en l'assoliment de la igualtat efectiva entre les dones i els homes.

Els pressuposts amb enfocament de gènere són considerats avui dia pels organismes internacionals, especialment l'ONU, un instrument potent per avançar en la direcció correcta cap a la superació de les desigualtats. És per això que, entre les resolucions adoptades per més de 180 estats membres de Nacions Unides en la *IV Conferència Internacional sobre les Dones* —celebrada a Pequín el 1995— es va acordar que els governs haurien d'integrar l'enfocament de gènere en dissenyar els pressuposts públics.

Sis anys després, el 2001, la Unió Europea va ratificar sota la presidència belga la importància d'incloure aquesta perspectiva i va fer una crida als seus estats membres perquè la integrassin en els pressuposts per a l'any 2015.

Amb el mateix objectiu de promocionar de forma sistemàtica mesures d'impuls de la igualtat entre dones i homes per part del sector públic, en l'àmbit de l'Estat espanyol les administracions públiques tenen en l'actualitat la cobertura de la *Llei orgànica 3/2007, de 22 de març per a la igualtat efectiva de dones i homes*, i, en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, la *Llei 12/2006, de 20 de setembre, per a la dona (Llei per a la dona)*. Aquesta llei recull, al seu article 2 apartat d), la necessitat d'aplicar el principi de transversalitat "en totes les activitats i en la planificació, execució i seguiment de totes les polítiques en tots els àmbits". En aquest sentit, l'aplicació de la metodologia dels pressuposts amb enfocament de gènere permet fer un seguiment del grau d'implementació real d'aquest principi i de les millores que s'hi puguin introduir partir de la detecció de disparitats. Així mateix, al seu article 6, defensa els Plans d'igualtat de dones i homes que permetin planificar les actuacions per la igualtat en la comunitat.

En aquest marc normatiu, el Consell de Mallorca s'ha compromès a dur a terme la planificació de

les seves actuacions per a la igualtat entre homes i dones, a partir de les competències que li són atribuïdes a l'article 70.2 de l'Estatut d'Autonomia. El Consell ha estipulat, així mateix, que el Pla marc d'igualtat que desenvolupi haurà de contenir els objectius i línies d'actuació que ha de desenvolupar l'administració insular en aquesta matèria. A més, defensa que en aquest procés s'ha de donar cabuda a les forces sindicals, al Consell de la dona de Mallorca i als membres de la Comissió Interdepartamental de Promoció de Polítiques d'Igualtat de Gènere del Consell de Mallorca. Aquesta visió participativa del desenvolupament de les polítiques de gènere és un bon punt de partida, tant per elaborar els plans d'igualtat de dones i homes com per introduir la perspectiva de gènere en els processos pressupostaris de l'illa, en incloure la gran capacitat relativa a la participació social.

Tant els plans d'igualtat entre dones i homes com la introducció de la perspectiva de gènere en els pressuposts públics són dos instruments complementaris en l'estratègia a favor de la igualtat, per la qual cosa s'han d'implementar de forma coordinada. Així, per exemple, ambdues requereixen elaborar diagnòstics periòdics sobre la situació de les dones de Mallorca, així com la interacció entre les àrees i els organismes autònoms del Consell per implementar polítiques de gènere, i la seva sensibilització en matèria d'igualtat per a la transformació social. Ambdós processos també es beneficien del foment de la participació sociopolítica de les dones. Tots els elements esmentats es troben inclosos entre els objectius generals i en les línies estratègiques del primer Pla d'igualtat dissenyat en l'àmbit de Consell de Mallorca, i són, al seu torn, elements bàsics per poder implementar els PEG. És per això que és molt convenient observar-ne des del principi les interconnexions i impulsar-los conjuntament de forma coherent i coordinada.

Marc competencial

El pressupost del Consell de Mallorca s'emmarca en un nou context institucional, caracteritzat per una reordenació competencial, fruit de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears el febrer del 2007.

Experiències significatives de PEG a nivell internacional han tingut lloc també en moments de canvis governamentals o canvis de les condicions de governabilitat d'un país, generalment a favor d'una obertura democratitzadora.

En el cas concret de les Illes Balears, un nou marc estatutari, constitueix una clara oportunitat per començar a analitzar l'ús dels recursos públics des d'una òptica que inclogui la perspectiva d'equitat de gènere a fi de millorar l'eficàcia, l'eficiència i dotar de major transparència la política, en un marc d'impuls de la justícia social i en un escenari d'actuació a mig-llarg termini.

Aquest nou Estatut d'Autonomia concedeix major protagonisme polític a les institucions insulars. En el cas del Consell, el dota de major capacitat de govern amb noves competències pròpies com són la d'Igualtat, Joventut, Sector Primari, Ordenació i Promoció Turística, Transport Terrestre i Règim Local, entre d'altres. També són competència del Consell de Mallorca una part important de les polítiques socials, element fonamental per impulsar la cohesió social en tenir com a objectiu "reduir les borses d'exclusió social, eliminar barreres i ajudar a millorar la qualitat de vida de les persones majors, les persones dependents, i els sectors més febles i desprotegits de la societat" (veure *Memòria del pressupost consolidat del Consell de Mallorca 2008*).

La creació del Departament de Benestar Social de què dependrà l'Institut Mallorquí d'Assumptes Socials hauria de constituir un punt de partida important en la introducció de la perspectiva de gènere en les seves actuacions, anàlisi i avaluació de les seves polítiques. Així mateix, la creació del Departament d'Interior, anteriorment dins de Presidència, que gestionarà els Recursos Humans i Serveis d'Emergències del Consell, permetrà incloure anàlisis desagregades per sexe de la plantilla, en assumir-ne aquest nou departament les responsabilitats, la qual cosa és sempre positiu a l'hora de retre comptes (veure *Memòria del pressupost consolidat del Consell de Mallorca 2008*).

En suma, aquests importants canvis a l'escenari de la divisió competencial balear requereixen establir amb claredat els nivells de responsabilitat de cada administració en les seves àrees d'intervenció. Això permetrà conèixer en quina instància es planifica i en quina se n'executa, i poder avaluar així els esforços realitzats per tots els nivells administratius en els diversos camps d'actuació de forma clara, desagregada i coordinada.

3. Marc teòric: enfocament de les capacitats

L'enfocament de les capacitats és un marc analític introduït pel Nobel d'economia Amartya Sen i és el que en l'actualitat utilitza el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) als seus *Informes sobre el Desenvolupament Humà*. Aquesta visió nova i innovadora aprofundeix en el concepte de qualitat de vida i el presenta com una alternativa al concepte tradicional de nivell de vida que identificava desenvolupament i creixement econòmic i es mesurava per mitjà del Producte Interior Brut (PIB). Constitueix, per això, una referència obligada a l'hora de planificar la política pública, en tenir també com a objecte el benestar de les dones i els homes.

En paraules de Sen, "la qualitat de vida s'ha d'avaluar en termes de la capacitat per aconseguir funcionaments valuosos". Així, les capacitats s'entenen com el que realment poden fer i ser les persones, tenint entre els seus objectius que la societat tracti dignament a aquestes i que cada una pugui viure en condicions dignes. Per a Sen les capacitats comprenen tot allò que permet a una persona estar ben nodrida, accedir a l'educació, poder-se comunicar i prendre part en la vida comunitària, entre d'altres elements fonamentals per al benestar individual. Així, les capacitats apareixen com a parts constitutives del desenvolupament humà, mentre que la pobresa humana apareix com la privació de les capacitats esmentades.

Allò de nou que té aquesta anàlisi és que no es limita a les necessitats bàsiques, que constitueixen una part de les capacitats, sinó que és un concepte més gran, que se centra en les opcions que tenen les persones i en la llibertat d'elecció sobre les opcions esmentades que també contribueixen al benestar humà. Parlam de desenvolupament i benestar humà quan les persones són capaces i lliures de desenvolupar capacitats.

A partir d'aquesta anàlisi teòrica, Martha Nussbaum¹ sistematitza les capacitats en una llista que pretén no només mesurar la qualitat de vida, sinó ser un marc essencial per poder planificar la política. Aquesta matriu és una llista de 10 elements, tots importants, tots diferents, però tots interrelacionats. El gran avenç és el seu caràcter universal, aspira a ser vàlida i aplicar-se a qualsevol situació: cada entorn, regió, país, ... és susceptible d'ampliar-la i/o reduir-la en funció de la seva realitat específica, podent-la modificar segons les creences i circumstàncies de cada lloc.

A continuació plasmaré en un quadre les 10 capacitats proposades per M. Nussbaum:

1. Martha Nussbaum (1999): "Dones i igualtat segons les tesis de les capacitats". Revista Internacional del Treball, vol. 118, num.3, pp. 253-273.

Capacitats de M. Nussbaum	Objectius	
1. Vida	- Capacitat de viure una vida humana de durada normal	
2. Salut corporal	- Capacitat de gaudir de bona salut, inclosa la reproductiva - Estar prou alimentada - Tenir un habitatge digne	
3. Integritat corporal	- Capacitat per moure's lliurement d'un lloc a l'altre - Estar fora de perill d'agressions violentes, inclosa la sexual i la domèstica - Tenir oportunitats de satisfacció sexual i poder elegir en matèria de procreació	
4. Sentits imaginació i pensament	- Capacitat d'usar els sentits, imaginar, pensar i raonar, una manera informada i cultivada per una educació apropiada - Capacitat d'usar la inventiva, pensament per assajar, experimentar, produir obres en el camp religiós literari, musical.. - Capacitat d'usar la ment de manera garantida per la llibertat d'expressió política, artística, religiosa, ... - Capacitat de tenir experiències agradables i d'evitar el dolor innecessari	
5. Emocions	- Capacitat d'establir llaços amb coses i persones alienes a un mateix - Capacitat d'estimar, d'afecte, experimentar anheli, gratitud i ira justificada - Que el desenvolupament emocional no sigui entorpit per la por o l'ansietat (donar suport a aquesta capacitat comporta donar suport a formes d'associació humana que hagin demostrat ser crucials per al desenvolupament personal)	
6. Raó pràctica	- Capacitat de formar-se una idea del bé - Capacitat de reflexionar amb esperit crític sobre la planificació de la pròpia vida	
7. Afiliació	A	- Capacitat de viure amb els altres i d'apropar-se a ells, que demostrï consideració i interès pels éssers humans, establir relacions de diversa índole amb ells. - Facultat d'entendre la situació de l'altre, de compadir-se'n - Ser capaç d'obrar amb justícia i amistança (comporta protegir les institucions que constitueixen i nodreixen aquestes formes d'afiliació així com la llibertat de reunió i d'expressió política).
	B	- Tenir les bases socials que consolidin el respecte per un mateix i rebutgin la humiliació, perquè tots siguin tractats com un ésser digne que val tant com els altres. Exigeix salvaguardes contra la discriminació de raça, sexe, orientació sexual, religió, casta, ètnia o origen nacional.
8. Altres espècies	- Capacitat de respectar i de viure en relació amb les plantes, els animals i el món de la naturalesa	
9. Distracció	- Capacitat de riure, jugar, distreure's i gaudir d'activitats recreatives	
10. Control sobre el propi entorn	A. Polític: - Capacitat de participar de manera efectiva en les decisions polítiques que afecten la pròpia vida - Tenir el dret a la participació i a les llibertats d'expressió i associació degudament garantides	
	B. Material: - Facultat de posseir en propietat (tant terra com béns materials) - Tenir dret a buscar feina en igualtat de condicions amb d'altres - Estar protegit contra el registre i l'embargament injustificats - Estar en condicions de treballar com un ésser humà, exercint la raó pràctica i establint relacions fructíferes de reconeixement mutu amb els altres treballadors.	

La idea de capacitat, tal com la planteja Nussbaum, és molt exigent "dóna molta importància a exercir les facultats humanes i exhorta els poders públics a tenir-los sempre presents, però no empeny ningú a actuar, una vegada donades les condicions cada persona és la que decideix". Una anàlisi en termes de capacitat examina les condicions en les quals pot desenvolupar-se la vida de les persones i constitueix una referència que poden utilitzar les institucions per aconseguir els objectius proposats. En definitiva és una llista útil perquè l'actuació política s'orienti cap a la provisió de les capacitats esmentades.

A través d'aquesta llista, que ella considera provisional, estableix les capacitats bàsiques que s'han d'assegurar a cada persona perquè té dignitat. Aquestes capacitats han de constituir la base d'actuació per a les polítiques que tinguin com a objectiu promoure la justícia per a la ciutadania, i molt especialment per a les dones. Ingrid Robeyns² té el mèrit d'adaptar la matriu de capacitats per contextualitzar les desigualtats de gènere, centrant-se especialment en les societats occidentals. Així, inclou dins del llistat de les capacitats el treball no remunerat, tant el domèstic com el treball de cures, treball que és vital per assolir una qualitat de vida i que té conseqüències importants sobre la disponibilitat del temps, component fonamental del benestar i del nivell de vida.

Capacitats segons I. Robeyns

1	Vida i salut física
2	Benestar (salut) mental
3	Integritat i seguretat corporal
4	Relacions socials
5	Apoderament polític
6	Educació i coneixement
7	Treball domèstic i treball de cures no remunerat
8	Treball remunerat i altres projectes
9	Habitatge i Medi Ambient
10	Mobilitat
11	Activitats de lleure
12	Poder decisor i en l'ús del temps
13	Respecte (a un mateix i amb dignitat)
14	Religió

2. Ingrid Robeyns (2003): "Sen's capability approach and gender inequality: selecting relevant capabilities" *Feminist Economics*, volume 9, Lumber 2 and 3, July- November 2003, pp.61-92.

En l'àmbit de l'Estat espanyol, Colom de Villota i Cristina Carrasco, destaquen per ser les autores que han fet un esforç important per adaptar l'anàlisi de les capacitats a la nostra realitat.

Colom de Villota elegeix la guia de capacitats establerta per Robeyns, ja que en estar pensada per a països occidentals és la que millor s'adapta al cas espanyol. Introdueix, tanmateix, una sèrie de modificacions reagrupant-ne algunes i afegint-hi una capacitat nova: l'accés i el control dels recursos privats i públics. En definitiva, presenta 12 capacitats entre les quals s'ha de destacar l'important paper que juga l'ús del temps i el treball no remunerat.

Capacitats de P. De Villota

1	Vida i salut física i mental
2	Integritat i seguretat física
3	Relacions socials
4	Apoderament polític
5	Educació i coneixement
6	Accés i control dels recursos privats i públics
7	Reproducció social i cura no remunerats
8	Treball remunerat i altres projectes
9	Protecció i Medi Ambient
10	Mobilitat
11	Autonomia del temps i activitats lúdiques
12	Respecte i dignitat, religió i espiritualitat

A través d'aquesta proposta de capacitats De Villota analitza els diferents programes pressupostaris en funció del seu impacte de gènere. D'aquesta forma, cada departament o centre gestor classificarà cada un dels seus programes en funció del seu grau d'incidència sobre les dones per conèixer, finalment, la capacitat o capacitats que es fomenten en cada una de les actuacions públiques. Una novetat important que introdueix en la seva anàlisi pressupostària és la possibilitat de detectar el treball no remunerat (invisible) que requereixen certes activitats i/o programes per veure'n les conseqüències sobre les capacitats.

Per la seva part, Cristina Carrasco proposa construir un vector de capacitats que ens permeti detectar el grau de benestar i de qualitat de vida de les persones i fer visible especialment la

situació desigual de les dones i els homes davant del treball familiar domèstic i de cures, tan important per aconseguir uns estàndards de vida dignes. A més, per a cada una de les capacitats es proposen un conjunt d'indicadors que ens ajudin a conèixer la realitat de les dones, la seva situació de desigualtat respecte als homes, la seva contribució al treball domèstic i de cures, la seva aportació al benestar i qualitat de vida, en conclusió, uns indicadors que facin que ressaltar la diferència sexual que hi ha i les seves conseqüències sobre la qualitat de vida i el benestar.

El vector que proposa Cristina Carrasco consta de les 10 capacitats següents:

Capacitats de C. Carrasco

1. Accés a la salut
2. Accés a l'educació i al coneixement
3. Accés a un espai domèstic adequat i segur
4. Accés a un treball remunerat en condicions adequades
5. Accés a obtenir ingressos monetaris
6. Accés a una mobilitat i a una planificació territorial adequades
7. Accés al temps lliure i a activitats esportives
8. Accés a la cura
9. Accés a una vida lliure de violència
10. Participació social i política en la comunitat

Proposta d'aplicació de l'enfocament de les capacitats al Consell de Mallorca

Després d'haver fet un breu recorregut per les diferents anàlisis de l'enfocament de les capacitats, presentam la nostra proposta per al Consell de Mallorca. En aquest apartat partim de la metodologia elaborada per Cristina Carrasco per a l'*Institut Català de les Dones* (encara que lleument modificada) ja que aquesta proposta, a més, permet incloure un conjunt d'indicadors que serveixen d'ajut per reflexionar sobre cada una de les capacitats proposades, conèixer-ne l'evolució, establir mesures i, fins i tot, avaluar la repercussió de la intervenció pública sobre elles.

El concepte central que s'utilitza són les capacitats enteses en la seva concepció més àmplia, és a dir, les que se centren en el benestar individual i en la qualitat de vida de totes les persones, però diferenciant les condicions concretes de benestar de les dones i els homes, ressaltant el paper específic que tenen assignades les dones especialment en el treball no remunerat (treball domèstic i de cures) en un context social, cultural, etc. determinat.

Al seu torn, per abordar una anàlisi des de les capacitats es necessiten noves dades per observar que hi ha desigualtats; els indicadors són els millors instruments que podem utilitzar per observar la realitat i poder fer un seguiment de les polítiques que s'apliquen per abordar aquestes desigualtats.

La matriu que proposam consta de 8 capacitats, que són les que pensam afecten directament el Consell de Mallorca i la seva tasca política, queden excloses dues de les competències plantejades per Cristina Carrasco (3. Accés a un espai domèstic adequat i segur, i la 6. Accés a una mobilitat i planificació territorial adequada) ja que tenen un marc competencial en el que intervenen altres administracions públiques. D'aquesta forma, el nostre vector de capacitats seria el següent:

Proposta de capacitats per al Consell de Mallorca

1. Salut
2. Educació i coneixement
3. Treball remunerat en condicions adequades
4. Obtenció d'ingressos monetaris
5. Temps lliure i activitats esportives
6. Cures
7. Vida lliure de violència
8. Participació social i política en comunitat

Passam a continuació a analitzar breument cada una de les capacitats que hem establert com a marc de referència, tenint present que no són elements inconnexos i independents entre sí, sinó que, al contrari, mantenen una estreta relació entre elles, condicionant-se unes amb les altres i permetent assolir un grau de benestar major.

A més, per a cada competència s'estableixen una sèrie de possibles indicadors de manera que ens faciliten conèixer no només la situació de les dones i els homes, sinó detectar els obstacles que impedeixen el desenvolupament de les capacitats esmentades i poder-hi intervenir a través de l'acció pública.

1- Salut

L'accés a la salut de totes les persones és considerat una llibertat essencial. Les dones i els homes han de tenir igualtat d'oportunitats, amb una atenció especial al sexe i al gènere com a determinants dels estats de salut i de poder oferir una atenció sanitària adequada a ambdós sexes.

Per raons biològiques, les diferències de salut entre dones i homes se centren en la salut reproductiva, però, a més, la divisió sexual de la vida social també és responsable de les desigualtats en la salut: diferències entre les mestresses de casa respecte a les ocupades en l'esfera mercantil, les que tenen responsabilitats familiars, les encarregades de cuidar familiars. Totes aquestes situacions afecten la salut física i mental de les dones.

Indicadors:

- Esperança de vida en néixer
- Interrupció voluntària de l'embaràs
- Realització de mamografies entre 50 i 65 anys
- Estat de salut percebut
- Estat de salut mental
- Mobilitat reduïda
- Tabaquisme
- Activitat física beneficiosa per a la salut
- Excés de pes

2- Educació i coneixement

Accés a l'educació significa ser capaços d'espavilar-nos com a persones lliures, responsables, sociables i afectives i ser capaços d'obtenir recursos per viure i ajudar a viure els nostres de forma digna.

L'educació i la formació formen part tant de l'espai privat com del públic. D'una banda la família té un patrimoni cultural que repercuteix en l'educació dels menors, en la qual la mare té un important paper com a transmissora de coneixements. Però en l'àmbit públic, l'ensenyament reglat i formal ha de basar-se en una educació que valori l'aportació de les dones i dels homes, lliure d'estereotips i que reconegui les diferències. La coeducació és fonamental per educar sense discriminacions de sexe.

L'educació està estretament vinculada amb altres capacitats, així facilita l'accés a un treball remunerat, a l'esport, a la participació social i política, a la salut, i la coeducació permet reduir la violència.

Indicadors:

- Proporció d'abandonaments en els 3 nivells educatius
- Titulacions superiors per carrera
- Educació de persones adultes
- Investigadors i investigadores per àrea de coneixement
- Estudis de les persones actives i inactives
- Accions de capacitació dirigides a persones aturades i inactives per incorporar-se al treball assalariat
- Persones beneficiàries de beques
- Personal docent en els tres nivells educatius
- Personal en llocs de responsabilitat en els centres docents
- Expectatives dels pares i mares respecte al nivell màxim d'estudis dels seus fills i filles
- Materials lliures d'estereotips en els diferents nivells d'educació
- Salut sexual i reproductiva en els programes d'estudis
- Prevenició de la violència sexista

3- Treball remunerat en condicions adequades

L'anàlisi tradicional del mercat laboral s'ha centrat en l'ocupació ignorant l'existència d'altres treballs. Aquesta capacitat no es refereix únicament a la situació de les treballadores i treballadors en edat activa, sinó al cicle vital complet i a la reproducció de les futures generacions ja que es considera que la reproducció de les persones no es pot separar del context social.

Les relacions entre el treball mercantil, el treball familiar domèstic i el benestar determinen una distribució desigual del temps i del treball entre les dones i els homes que repercuteix, generalment, de forma negativa sobre la situació social i la qualitat de vida de les dones. Aquest desigual repartiment del temps de treball contribueix a la perpetuació de la discriminació laboral que pateixen les dones. Un dels aspectes més preocupants d'aquesta discriminació és la precarietat laboral (contractes temporals, parcials, estacionals,...).

Indicadors:

- Relació del treball a temps complet
- Relació del treball a temps parcial
- Taxa d'ocupació
- Taxa d'ocupació i cures de menors
- Temps de treball remunerat
- Preferència d'ocupació del temps
- Ocupació en llocs de responsabilitat
- Taxa de temporalitat
- Taxa de parcialitat
- Taxa d'atur
- Taxa d'atur ocult
- Taxa d'ocupació en sectors majoritaris de l'"altre sexe"
- Taxa de feminització de l'ocupació en el servei domèstic i en el de cures remunerades

4- Ingressos monetaris

Els diners són fonamentals per accedir a determinats béns i serveis, augmenten la possibilitat de prendre decisions i permeten ampliar els marges de llibertat. En la nostra societat, els ingressos monetaris els obtenim fonamentalment a través del mercat (salari, interessos, beneficis) o a través de transferències realitzades des del sector públic (pensions, jubilacions, ajuts, beques) que depenen del grau de desenvolupament de l'anomenat *estat de benestar*.

Accedir a uns ingressos monetaris no és igual per a les dones i els homes a causa del paper que tradicionalment han exercit les dones en el treball no remunerat, paper que les ha situat en una

posició de desigualtat: mentre els homes sempre han obtingut diners per participar en el mercat, les dones freqüentment han estat "dependents" econòmicament dels homes. La situació esmentada repercuteix de forma negativa i limita encara més l'accés de les dones a les transferències del sector públic enteses com un dret adquirit anteriorment al mercat laboral. Aquest seria, principalment, el cas del repartiment desigual de les pensions de viduïtat.

A més, també cal tenir en compte que les dones han augmentat la seva participació en el mercat laboral sense abandonar el treball de cures. És a dir, obtenen com els homes uns ingressos en el mercat, però amb una trajectòria laboral més inestable (donada la seva dedicació a les cures), i això repercuteix en el seu nivell salarial i en les futures pensions públiques, i es constata aquí també una situació de desavantatge respecte als homes.

Indicadors:

- Relació de salaris mensuals
- Relació salari brut per hora
- Persones que perceben una pensió contributiva
- Valor relatiu de les pensions contributives
- Persones que perceben pensions no contributives
- Valor relatiu de les pensions no contributives i de les pensions contributives de jubilació
- Control de les finances a la llar
- Presa de decisions respecte a les despeses de la llar

5- Temps lliure i activitats esportives

El denominat temps lliure o de lleure té importants repercussions sobre la qualitat de vida de les persones. Tradicionalment, s'ha considerat com a residual atorgant-li un valor escàs, encara que actualment és considerat un bé molt apreciat, i és una de les capacitats que té gran incidència en la qualitat de vida i benestar de les persones.

Però l'ús del temps lliure té un clar biaix de gènere: l'anàlisi de les diferents activitats de lleure, culturals, esportives de les dones i els homes ens permet conèixer de quin temps disposen més enllà de l'horari laboral i, a més, ens informa del pes desigual que té avui en dia la pràctica de l'esport (o de certs esports) per part de les dones

Indicadors:

Percepció d'angoixa a falta de temps
 Taxa de realització d'activitats culturals i de lleure
 Taxa de realització d'activitats socials
 Taxa de realització d'activitats esportives
 Temps d'activitat de lleure, culturals o esportives
 Persones associades i persones federades en entitats esportives
 Persones que acompanyen els menors a fer esport
 Esport de lleure

6- Cures

L'accés a les cures significa que totes les persones puguin cobrir les seves necessitats directes, tant biològiques com socials i emocionals.

El treball de cures ha estat una tasca tradicionalment realitzada per les dones que ha quedat reduïda a l'àmbit privat sense tenir un reconeixement social, i és la principal causa de desigualtat entre les dones i els homes.

Aquesta capacitat que és bàsica, necessària i imprescindible per desenvolupar altres capacitats, com per exemple obtenir ingressos monetaris, s'organitza des de l'esfera domèstica. Aquesta pràctica de les cures sota la responsabilitat pràcticament exclusiva de les dones, els redueix les possibilitats d'obtenir una ocupació remunerada en condicions dignes o de tenir més temps lliure propi.

Indicadors:

Temps de treball de cures
 Temps de cura directa
 Ocupació en treball de cures
 Ocupació en activitats de neteja i cuina
 Cures a persones amb problemes de salut

- Persones assistents no remunerades
- Taxa d'escolarització del 1r cicle d'educació infantil (0-3 anys)
- Cobertura de les beques de menjador
- Cobertura de l'atenció residencial
- Cobertura dels centres de dia
- Cobertura de l'atenció domiciliària
- Demanda de places en residències, centres de dia o atenció domiciliària
- Utilització de les llicències de paternitat

7- Una vida lliure de violència

Aquesta capacitat està directament relacionada amb el dret a l'existència i a la pervivència. Aquest dret comporta establir unes condicions de subsistència física, psicològica i social que permeti el ple exercici de la resta dels drets. Una vida sense violència centrada en les capacitats de les dones significa analitzar les seves possibilitats per desenvolupar un espai de vida propi i digne. Les dones estan més exposades a la violència, especialment en les relacions familiars. La família continua sent el principal focus de violència cap a les dones, i caldria buscar-ne l'origen no només en l'estructura patriarcal, sinó en unes pautes culturals molt arrelades i en unes relacions desequilibrades de poder entre dones i homes.

L'entorn urbà també és un espai insegur per a les dones. La planificació de les ciutats ha d'incorporar la perspectiva de gènere a l'hora de dissenyar el transport, els equipaments, els espais públics....

Indicadors

- Autopercepció de les violències
- Extensió de la violència contra les dones
- Grau de satisfacció amb el sistema policial i judicial
- Detecció d'abusos emocionals i físics en els centres d'atenció primària
- Victimització a mitjà termini
- Percepció de violència segons el barri on es viu
- Nombre de porters automàtics als edificis i visibilitat dels vestíbuls
- Violència contra les dones en espais públics

8- Participació social i política en la comunitat

Dins d'aquesta capacitat es té en compte la participació de les persones en aquells àmbits on es prenen decisions que afecten la vida dels individus, és a dir, en les institucions de l'Estat (administració, partits polítics, sindicats..), en els moviments socials i en les associacions ciutadanes.

El grau de participació social i política de les dones depèn en gran part de la disponibilitat de temps, és a dir, del repartiment que es faci entre les dones i els homes de les tasques de cura, les domèstiques i el treball remunerat. Però, a més, seria convenient analitzar en quins àmbits participen les dones: en associacions informals o en institucions formals.

Indicadors:

- Participació en els òrgans de decisió i treball de les associacions de mares i pares d'alumnes i alumnes (AMPA)
- Participació en els òrgans de decisió i treball de les associacions de veïns i veïnes
- Dones i homes en batlies
- Carrera familiar de les batllesses i batles
- Cap de llista municipals
- Dones i homes electes en el Parlament de les Illes Balears
- Dones i homes en les conselleries
- Carrera familiar de les conselleres i consellers
- Dones i homes als òrgans de direcció dels sindicats
- Carrera familiar dels i les dirigents sindicals
- Dones organitzades en grups de dones

A l'hora d'aplicar l'anàlisi de les capacitats a la realitat de Mallorca seria convenient tenir en compte certes potencialitats amb què ja compta el Consell per dur-lo a terme.

Dins del Pla marc d'igualtat elaborat des del Consell de Mallorca s'analitzen les condicions de vida i els hàbits de les dones de Mallorca a partir d'una sèrie d'indicadors que es presenten desagregats per sexe i que es refereixen a:

1. Evolució demogràfica
2. Educació
3. Mercat de treball
4. Conciliació de la vida laboral i familiar
5. Poder i presa de decisions
6. Sanitat
7. Violència contra les dones
8. Dades d'exclusió

Aquests vuit grups d'indicadors no es corresponen exactament amb la matriu de capacitats que hem proposat, encara que resulta molt fàcil vincular-les-hi. Constitueixen així una important base que permet introduir-nos en una anàlisi de gènere, detectar les desigualtats, apreciar les diferències en les condicions i la qualitat de vida de les persones, a més de conèixer els avenços en equitat entre dones i homes.

4. Estratègia que s'ha de seguir per introduir uns pressuposts amb enfocament de gènere

A. Requisits previs

A.1. Establir una estructura dinamitzadora del procés

La Comissió Interdepartamental de Promoció de Polítiques d'Igualtat de Gènere del Consell de Mallorca és un bon punt de partida per planificar com s'introduirà i es desenvoluparà la perspectiva de gènere en els pressuposts públics del Consell. Així, cada departament serà conscient que la seva aposta per la igualtat abasta tant les polítiques d'acció positiva com l'anàlisi transversal, per analitzar l'impacte potencial de l'actuació pública diferenciat per a dones i homes.

La Comissió decidirà si considera pertinent crear una Subcomissió específica per abordar el tema pressupostari en què haurien de participar tots els departaments de la institució. La iniciativa serà impulsada pel Departament de Joventut i Igualtat i el d'Hisenda i Innovació, que hauran de treballar de forma conjunta i coordinada en la dinamització d'aquest procés, cada un amb els seus diferents nivells de responsabilitat, en funció de les tasques que exerceixen dins l'Administració.

Una de les tasques primordials a abordar és la formació contínua del personal del Consell, tant per a les persones que participen en la Comissió com de les que han d'elaborar el pressupost. A més, és important que aquestes persones actuïn com a dinamitzadores del procés, impulsant la formació en gènere del personal implicat en els programes rellevants. Aquesta formació la pot impartir personal intern, si n'hi ha, o extern al Consell, en funció de les necessitats de cada departament.

A.2. La importància dels indicadors

Un indicador és una mesura, un número, un fet, una opinió o una percepció que assenyalava una situació o condició específica i que mesura canvis en aquesta situació o condició a través del temps. Els indicadors són sempre una representació d'un fenomen determinat, i pot mostrar de manera total o parcial una realitat.

Disposar d'estadístiques desagregades per sexe és fonamental perquè "sense estadístiques ni no hi ha problemes ni cal prendre mesures" diu Hilary Rose de la Universitat de Bradford. "quan no hi ha estadístiques, només s'obtenen gesticulacions. En canvi, quan se'n disposa es poden determinar quins són els problemes i supervisar millor l'eficàcia de les solucions triades per solucionar-los".

Els indicadors de gènere són molt recents perquè tradicionalment no es distingia entre dones i homes, es parlava de persones en general i amb això les desigualtats romanien ocultes. En concret, la Plataforma per a l'Acció de Beijing dedica un objectiu estratègic (H.3) a la necessitat de preparar i difondre dades i informació destinades a la planificació i l'avaluació desglossades per sexe i/o específiques de les realitats de les dones. En aquest mateix sentit, la tercera àrea d'actuació del Pla de treball per a la igualtat entre les dones i els homes 2006-2010 de la Unió Europea insisteix en la importància de les dades i indicadors i dona suport a la producció de dades com-

parables a la UE sobre la igualtat de gènere i d'estadístiques desglossades per sexe.

Els indicadors de gènere tenen la funció de fer visibles els canvis socials en termes de relacions de gènere al llarg del temps. La seva utilitat rau a mostrar:

- La situació relativa de dones i homes
- Els canvis produïts entre les dones i els homes en diferents moments del temps

És important recollir informació sistemàticament per poder disposar de sèries temporals que ens n'indiquin l'evolució. És important, així mateix, que la recollida d'informació es faci en períodes de temps "normals". Així, per exemple, no convé que les dades de l'ocupació es recullin només en moments de l'any en què es registri una temporalitat elevada. En el cas de Mallorca, les dades d'ocupació laboral no s'haurien de recollir només en els mesos d'estiu en els quals l'ocupació al sector serveis probablement augmenti a causa del turisme.

També és fonamental que la desagregació no es prengui com un final en si mateix, sinó com un mitjà, un instrument que permeti introduir millores en les polítiques. En aquest sentit, des de la Conferència de Pequín i Pequín +5, l'ONU destaca la necessitat d'adoptar indicadors de gènere per diagnosticar la situació de les dones i els homes i fer polítiques públiques conseqüents.

No hem d'oblidar, tampoc, que els indicadors no són neutres, què es mesura i què no es mesura no és casual ja que respon a una manera de veure el món. Per això, tampoc no és casual que els indicadors de gènere siguin tan recents, ja que fins fa ben poc no es considerava important distingir entre dones i homes en àmbits, per exemple, com el del mercat laboral en el qual les desigualtats són tan evidents.

Tampoc no ens hem de conformar amb els indicadors disponibles, cal avançar en la proposta de nous indicadors que s'adaptin millor a la vida i a les experiències de les dones, proposar com diu Cristina Carrasco nous indicadors no androcèntrics.

A.3. Diagnòstics de la realitat social i del personal del Consell

Són necessaris, almenys, dos tipus de diagnòstics: un sobre la realitat de la ciutadania i un altre

de més intern, sobre la realitat del personal del Consell. Per això, haurem de disposar de diferents tipus d'indicadors que resumim a la taula següent:

<p>Diagnòstic socioeconòmic</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Indicadors simples <ul style="list-style-type: none"> - Indicadors quantitius - Indicadors qualitius ● Indicadors compostos <ul style="list-style-type: none"> - Índex d'igualtat (EqualIX) <p>Diagnòstic del Consell</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Indicadors simples <ul style="list-style-type: none"> - Indicadors quantitius - Indicadors qualitius

Diagnòstic socioeconòmic

És fonamental conèixer la realitat sobre la qual incideixen les polítiques públiques. En aquest cas, cal conèixer la situació de dones i homes que viuen a Mallorca i una manera de fer-ho és elaborar un diagnòstic socioeconòmic. Per completar-lo és imprescindible recórrer a informació estadística encara que les dades qualitatives poden, sens dubte, enriquir i completar la informació més quantitativa. Per recopilar les dades caldrà recórrer als instituts d'estadística. Entre els quals destaquem l'Institut Nacional d'Estadística (INE) que ofereix informació a nivell estatal i els de les comunitats autònomes i l'Institut Balear d'Estadística que serà, probablement, la font a què s'ha-gi de recórrer per completar la informació en l'àmbit de Mallorca.

L'INE ofereix dades desagregades de:

<ul style="list-style-type: none"> ● Població: Cens de població i habitatge, Indicadors demogràfics bàsics i Enquesta de migracions ● Formació: Estadística d'ensenyament universitari i Ensenyaments anteriors a la universitat ● Treball remunerat, no remunerat, lleure...: Enquesta d'ocupació del temps 2002-03
--

- **Mercat laboral:**

Enquesta de població activa (EPA)

- **Ingressos monetaris:**

Enquesta d'estructura salarial, Mercat de Treball i pensions en les fonts tributàries

Els indicadors obtinguts dels instituts d'estadística seran sobretot indicadors quantitius simples. Sempre és interessant completar aquests indicadors amb altres de caràcter qualitatiu procedents d'enquestes específiques, entrevistes en profunditat, taules de discussió, etc. A l'hora de presentar aquests indicadors qualitius cal detallar sempre com s'han obtingut: nombre d'entrevistes, moment de fer-les, qüestionaris plantejats, etc.

És important que les dades, a més de desagregats per sexe, es creuin amb altres variables. Variables d'encreuament interessants als indicadors de gènere són:

- Edat
- Lloc d'origen
- Nivell de renda
- Nivell de formació
- Categoria socioprofessional
- Tipus de llar

En el cas dels trams d'edat interessa també que els trams esmentats s'adeqüin no només a l'experiència dels homes, sinó a la de les dones perquè reflecteixin el que passa, per exemple, en les edats en les quals augmenten els treballs de cura dels fills i filles.

Si és possible, convé especificar les dades següents:

- En termes absoluts
- En percentatges i/o taxes
- En bretxes (diferències entre percentatges i taxes de dones i homes)

La majoria dels indicadors que contenen els diagnòstics socioeconòmics solen ser simples, molts quantitatius i alguns qualitius. Tanmateix, en els darrers anys s'han dissenyat indicadors sintètics que, com el seu nom indica, "sintetitzen" informació sobre les desigualtats entre dones i homes. Els més coneguts són l'Índex de Desenvolupament de Gènere (IDG), l'Índex de Potenciació de Gènere (IPG), l'Índex de Bretxa de Gènere (IBG) i l'Índex d'Igualtat de Gènere (Equal IX). Per al Consell pot ser interessant calcular l'Índex d'Igualtat de Gènere (EqualIX) perquè permet comparar la situació de la igualtat pel que fa al territori (municipal i comarcal) de Mallorca i perquè calcular-lo és bastant senzill. L'Índex d'Igualtat de Gènere o *Gender Equality Index* (EqualIX) va ser creat per l'Institut d'Estadística de Suècia l'any 2001 i inclou indicadors³ relatius al mercat laboral, educació, ingressos, indicadors socioeconòmics i de participació política. El detall dels indicadors suecs es resumeix a la taula següent:

Índex d'Igualtat de Gènere o Gender Equality Index (EqualIX)

Mercat de treball

- Ocupació
- Desocupació
- Distribució sectorial desigual
- Empresaris amb almenys 9 assalariats
- Dies de baixa per malaltia

Educació

- Persones amb educació superior

Ingressos

- Ingressos mitjans per treball remunerat
- Persones amb ingressos baixos o persones amb renda baixa, (per sota del quantil del 50% de la distribució de la renda o ingressos).

Indicadors socioeconòmics

- Dies de permís maternal/paternal
- Dies de permís maternal/paternal temporal

Participació política

- Percentatge de dones i homes que componen els consells municipals
- Percentatges de gènere que componen l'equip o executiu municipal

Indicadors demogràfics

- Percentatge de persones amb edats compreses entre els 25 i 34 anys

3. A Bizkaia, davant la manca de dades comarcals s'ha calculat l'Índex d'Igualtat amb 7 indicadors.

El càlcul és relativament senzill i es pot aplicar tant a nivell comarcal com municipal. Si prenem com a base la comparació intermunicipal, i consideram que hi ha n municipis, per a cada indicador disponible es fa un rànquing dels municipis d'1 a n , és a dir, cada municipi prendrà per a cada indicador un valor que oscil·larà entre 1 i n : un indicador prendrà el valor 1 per al municipi amb menor desigualtat en aquest indicador i prendrà el valor n el municipi amb major nivell de desigualtat. Finalment, l'índex de cada municipi es calcula fent una mitjana aritmètica de tots els valors obtinguts. El municipi que obtingui el valor més proper a 1 serà el municipi amb major nivell d'igualtat, i a mesura que ens anem allunyant del valor 1 augmenta el grau de desigualtat.

El departament encarregat de dur a terme el diagnòstic socioeconòmic és el Departament de Presidència, mentre que el Departament d'Interior seria l'encarregat de fer el diagnòstic del Consell. A la taula següent presentam alguns dels aspectes que en un món ideal i amb abundant informació estadística s'haurien d'incloure en un diagnòstic socioeconòmic. Tanmateix, som conscients que la disponibilitat de dades condiciona enormement el resultat final i, per tant, el procés serà gradual i s'anirà enriquint a mesura que es vagi constituint una base de dades més robusta i completa.

Diagnòstic socioeconòmic

1. Indicadors de context: població i família

- Població total per lloc d'origen
- Taxes de natalitat i mortalitat, creixement vegetatiu i migracions
- Piràmide de població (població per sexe i edat)
- Esperança de vida en néixer
- Edat mitjana de nupcialitat i maternitat
- Tipus de família (unipersonals, monoparentals, nuclears amb o sense criatures ...)

2. Formació

- Proporció d'abandonaments en els tres nivells educatius
- Participació en ensenyament superior per àrees de coneixement i titulacions
- Investigadors/dores per àrees de coneixement
- Persones actives i "inactives" per nivell d'estudis
- Persones beneficiàries de beques, ajuts a la formació i investigació
- Personal docent dels tres nivells educatius
- Direccions i càrrecs de responsabilitat de centres docents dels tres nivells educatius

3. Mercat laboral

- Taxes d'activitat, ocupació i atur
- Temps de treball total i treball remunerat
- Taxes d'activitat i ocupació en situació especial de cures
- Ocupació per sectors econòmics
- Taxa de temporalitat
- Taxa d'ocupació a temps parcial
- Taxa d'atur oculta
- Taxa d'ocupació en sectors majoritaris de l'"altre sexe"
- Taxa de feminització de l'ocupació en serveis domèstics i treballs de cura remunerats

4. Ingressos monetaris

- Relació de salaris bruts per hora
- Persones que reben pensions contributives i no contributives
- Valor relatiu de les pensions contributives i no contributives

5. Treball no remunerat

- Temps de treball total
- Taxa d'activitat "no laboral"
- Temps de treball no remunerat
- Temps de treball no remunerat per tipus d'activitat
- Percentatges de doble presència
- Temps de cura en situació de "cura intensiva"
- Cura a persones amb problemes de salut
- Persones assistents no remunerades

6. Conciliació

- Permisos i llicències
- Utilització de permisos de paternitat
- Taxa d'escolarització de 0-3 anys
- Cobertura de centres de dia
- Cobertura d'atenció domiciliària
- Cobertura d'atenció residencial
- Demanda de places de residència, centres de dia o atenció domiciliària

7. Temps lliure i activitats esportives

- Percepció d'angoixa a falta de temps
- Taxa de realització d'activitats culturals, socials i esportives

8. Violència

- Autopercepció de les violències
- Grau de satisfacció amb el sistema judicial i policial
- Detecció d'abusos emocionals i físics en centres d'atenció primària

9. Participació social i política

- Participació en òrgans de decisió de les AMPA
- Participació en òrgans de decisió d'associacions veïnals
- Batlies i regidories (i les seves càrregues familiars)
- Percentatge de dones i homes que componen el Parlament de les Illes Balears
- Participació d'òrgans de direcció de sindicats (i les seves càrregues familiars)
- Participació en llocs de direcció i gestió d'empreses

10. Índex sintètic d'igualtat territorial (EqualIX)

Seria també convenient plantejar-se un apartat que analitzàs les particularitats de la població estrangera, que recollís en particular les característiques concretes de la població immigrant⁴ perquè aquesta és especialment vulnerable.

Diagnòstic del Consell

També interessa fer un diagnòstic el més exhaustiu possible de la situació de les dones i els homes a l'Administració de la qual es tracta, en aquest cas el Consell de Mallorca. Per completarlo es necessitaran indicadors quantitius i qualitius simples. Es tracta principalment de conèixer l'estructura dels departaments, els aspectes relatius a la conciliació de la vida personal i laboral i els referits a la formació del personal. Els resumim a la taula següent:

4. S'ha de tenir en compte que la població estrangera és molt heterogènia i amb una distribució desigual en el territori de Mallorca. Així, a municipis com Andratx o Cavià més del 30% de la població és estrangera mentre que a la capital, Palma, se situa en un 17% del total. És possible que les característiques de la població estrangera a Mallorca sigui diferent de la mitjana de la resta de l'Estat.

Diagnòstic del Consell

Estructura dels departaments

- Edat
- Nivell de formació
- Categoria professional
- Càrrega de treball de cures

Conciliació: llicències i permisos per:

- Edat
- Categoria professional
- Raó de la llicència i permís
- Durada

Formació: assistència a cursos de formació per:

- Edat
- Categoria professional
- Tipus de curs
- Càrrega de treball de cures

Aquest diagnòstic es pot enriquir amb indicadors qualitius. Indicadors d'interès són, per exemple, els referits a les percepcions del personal sobre els factors que afecten la promoció interna, sobre la igualtat, els estereotips, etc.

A.4. Altres requisits

L'Administració pública ha de ser exemple d'una actuació igualitària en tota la seva tasca quotidiana: tant en la seva activitat interna com en les seves relacions amb l'exterior, així com en la imatge que vol transmetre de si mateixa i de qui representa.

1. L'ús del llenguatge no-sexista

S'ha de cuidar de forma exquisida el llenguatge tant en les relacions externes com en l'àmbit de funcionament intern. És per això que és recomanable establir algunes pautes de comportament per evitar la utilització del llenguatge sexista en l'elaboració dels pressuposts de gènere.

Seria convenient que des del Departament d'Igualtat es buscassin alternatives per avançar cap a un llenguatge més igualitari. Potser es podria plantejar la utilització d'una de les guies específiques per a l'Administració pública que ja hi ha, en les que es marquen una sèrie de recomanacions, propostes i alternatives a la utilització de termes sexistes o de termes que encara s'utilitzen en el masculí genèric, i que serveixin de referència a totes les àrees. D'aquesta forma s'unificarien els termes més utilitzats en documents, circulars, etc. del Consell de Mallorca.

2. L'ús d'imatges no-sexistes

Tan importants com les paraules són les imatges que s'utilitzen per representar escenes quotidianes de la nostra vida, o fer ressaltar certes parcel·les de la realitat, difoses especialment pels mitjans següents:

a. Pàgina Web

Avui en dia, donada la creixent importància que ha té la comunicació per Internet, és important tenir en compte la imatge que es vol transmetre al món a través de la pàgina web oficial del Consell de Mallorca. A més de la utilització d'un llenguatge no-sexista, és convenient reconsiderar la imatge que es dona de les dones mallorquines. S'ha de trencar amb els estereotips de gènere que mantenen i transmeten comportaments i pautes socials que perpetuen a les dones i als homes en models que consideram socialment ja caducs.

b. La publicitat

La publicitat no és més que un reflex dels rols que la societat atorga a les dones i als homes. Per tant, com en la pàgina web, el Consell ha d'estar atent a la imatge que desitja transmetre de les dones així com del lloc que haurien d'ocupar en tots els àmbits: social, laboral i cultural.

3. El Consell i les seves relacions amb altres organismes

El Consell de Mallorca, pel paper de mitjancer que juga entre el Govern de les Illes Balears i les corporacions locals mallorquines, hauria de liderar la implantació d'aquest tipus d'anàlisi a nivell municipal, així com exigir una sèrie de mínims en termes de compliment de la Llei d'igualtat als ajuntaments mallorquins i contribuir que s'hi elaborin plans d'igualtat.

De la mateixa manera, el Consell té capacitat per introduir una sèrie de condicions/clàusules/requi-sits/recomanacions als contractes que fa amb les empreses privades: assessories, subcontractes, consultories i altres empreses. Així, al plec de condicions de contractació s'haurien d'exigir una sèrie de requisits sobre el compliment del Pla d'igualtat i informació sobre la composició del personal desagregat per sexe i per categoria socioprofessional, els serveis que s'ofereixen, els segments de la població a què es dirigeixen aquests serveis, el nivell de cobertura de les necessitats de la població a la qual s'orienten, etc.

B. Passos recomanats als departaments

L'anàlisi dels pressuposts a partir de la teoria de les capacitats exigeix dur a terme la classificació prèvia dels seus programes, d'acord amb l'impacte de gènere que causen. Seran aquells programes amb impacte de gènere els que haurà de classificar segons les capacitats seleccionades.

En la pràctica, són les activitats contingudes en els programes les que tindran (o no) un impacte implícit o explícit de gènere, però, a més, no totes les activitats incloses dins d'un mateix programa tenen necessàriament el mateix impacte. És per això que, per classificar els programes en funció de l'impacte de gènere, cal analitzar prèviament les activitats segons l'impacte esmentat. Una classificació significativa dels programes per categoria d'impacte de gènere és la que distingeix entre aquests quatre tipus de programes:

PIO: programes amb un impacte explícit de gènere que són els que tenen per finalitat la igualtat d'oportunitats i/o incideixen directament i fonamentalment en les dones.

PI: programes no específicament orientats com els PIO, però que causen un impacte diferenciat entre dones i homes

PM: programes mixtos que són els que tenen activitats PIO i activitats PI.

PA: programes destinats a activitats administratives de gestió de transferències, comptabilitat o similars.

Analitzats els programes i activitats del Consell de Mallorca, proposam una versió modificada i simplificada d'aquesta classificació. Consideram que la proposta que feim s'adequa més a la realitat del Consell on la immensa majoria dels programes tenen un impacte implícit, administratiu o són mixtos. Proposem, doncs, una classificació de tres tipus de programes:

PI: programes que tenen un impacte diferenciat entre dones i homes. En el cas que tinguin com a finalitat la Igualtat d'Oportunitats, és a dir, que tinguin un impacte explícit, l'impacte esmentat se subratllarà així: PI(IO)

PA: programes destinats a activitats administratives de gestió de transferències, comptabilitat o similars.

PM: programes mixtos que són els que tenen activitats PI i PA. Si inclou activitats la finalitat de les quals és la Igualtat d'Oportunitats, aquest impacte se subratllarà així: PM(IO)

Exemples

Departament de Cultura i Patrimoni

PI: 45190- Cultura

PA: 11103- Òrgans govern Cultura

PM: 45130- Promoció cultural

Departament de Joventut i Igualtat

PI(IO): 32310- Igualtat

PI: 45290- Joventut

PA: 11104- Òrgans de govern de Joventut i Igualtat

L'estratègia que presentam per als departaments del Consell (basada en bona mesura en el treball de Paloma de Villota) és senzilla. Plantejam una sèrie de passos que no tenen perquè ser lineals en el temps, és a dir, no necessàriament cal completar-los en l'ordre que proposam i, a més, hi ha passos que es poden realitzar simultàniament. Sabem que la realitat dels departaments és molt diversa per la qual cosa és possible que en alguns casos no sigui necessari completar tots els passos.

És molt important que el pressupost es detalli al màxim. L'ideal seria que el pressupost es desagregàs en l'àmbit d'activitats (en el cas d'activitats desenvolupades anteriorment es podria prendre fins i tot com a referència el pressupost de l'exercici anterior). Si no es disposa de desagregació en l'àmbit d'activitats es treballarà amb el pressupost desagregat en l'àmbit de programes.

Les persones que treballen en els departaments són qui millor coneixen els programes i activitats i els qui, per tant, han de dur a terme l'anàlisi que proposam⁵. Evidentment, dur a terme aquesta anàlisi exigeix dedicar-li un temps i, com el temps és un recurs escàs i preciós, aquest treball addicional s'haurà de tenir en compte a l'hora d'assignar les tasques i les funcions dels qui es responsabilitzin d'aquesta anàlisi de Pressuposts amb enfocament de gènere.

5. Els exemples i les propostes que presentam a continuació s'han elaborat en base a la informació disponible, per la qual cosa tenen un caràcter aproximatiu.

B.1. Elaboració de diagnòstics propis i específics.

És important comptar amb uns diagnòstics específics destinats a conèixer millor la realitat sobre la qual s'incideix. Hi ha alguns departaments les competències dels quals són més restringides o les activitats dels quals tenen un caràcter més administratiu, com és el cas dels departaments de Territori i Obres Públiques en aquest nivell. En aquest cas, no té gaire sentit disposar d'estudis concrets en aquest nivell administratiu, no obstant això els diagnòstics específics són molt interessants en el cas de departaments les activitats dels quals tenen persones beneficiàries directes. Exemples de diagnòstics específics són:

- ▶ Departament de Benestar Social: diagnòstic de les necessitats i cobertura dels serveis socials. Fer un diagnòstic sobre la situació de persones en situació de pobresa, necessitat social o dependència. També convé saber quines persones tenen cura d'aquelles que tenen problemes (drogodependència, discapacitat.)
- ▶ Departament d'Esports i Promoció Sociocultural: diagnòstic sobre la pràctica esportiva de la gent per grans trams d'edat.
- ▶ Departament de Cultura i Patrimoni: diagnòstic sobre l'adequació de les activitats oferides als desigs de la gent així com el seu nivell de satisfacció respecte a l'oferta cultural.

B.2. Classificació dels programes segons el seu impacte de gènere.

Es tracta d'especificar si són programes amb impacte de gènere PI, d'igualtat d'oportunitats PI(IO), programes administratius PA o programes mixtos PM. Hi ha programes amb unes quantes activitats o activitats similars i en aquest cas és possible classificar directament el programa. Tanmateix, en altres casos, els programes inclouen un nombre important d'activitats bastant diverses. En aquest cas, per classificar el programa caldrà classificar prèviament les activitats.

- ▶ Si totes les activitats són PA, el programa serà PA.
- ▶ Si totes les activitats són PI, el programa serà PI.
- ▶ Si totes les activitats són PI i hi ha alguna activitat d'Igualtat d'Oportunitats, el programa serà PI(IO)
- ▶ Si hi ha activitats PA i activitats PI, el programa serà PM
- ▶ Si hi ha activitats PA, activitats PI i hi ha alguna activitat d'Igualtat d'Oportunitats el programa serà PM(IO).

En cas que hi hagi transferències dins del sector públic, l'anàlisi que proposam s'ha de dur a terme dins del centre gestor. És el cas del Departament de Benestar Social que transfereix fons a l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS). És per tant a l'IMAS a qui correspon fer l'anàlisi per passos que proposam. La lectura de la memòria 2007 de l'IMAS ens fa pensar que bona part del treball de disseny d'indicadors i recopilació de dades que proposam ja el tenen bastant avançat en aquesta guia.

Exemples de classificació de programes:

Departament de Benestar Social

- 11105- Òrgans de govern Benestar Social. **PA**
- 31340- Aportació a l'Institut Mallorquí d'Afers Socials. **PA**

Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS)

A. Població General. **PM**

- A.1. Convenis amb els ajuntaments per gestionar el PPB. **PA**
- A.2. Convenis amb els ajuntaments per gestionar el Servei d'Ajut a Domicili (SAD). **PA**
- A.3. Suport, assessorament tècnic i formació per als professionals dels serveis socials municipals. **PM**
- A.4. Programa de teleassistència mòbil per a víctimes de violència de gènere. **PI**
- A.5. Convenis amb entitats de serveis socials que gestionen programes d'integració social. **PA**
- A.6. Convocatòria d'ajuts econòmics a entitats per a actuacions en matèria de serveis socials. **PA**
- A.7. Famílies nombroses. **PI**
- A.8. Escola de pares i mares. **PI**
- A.9. Atenció al ciutadà. **PI**
- A.10. Servei d'intèrprets de llengua de signes. **PI**
- A.11. Visualització dels serveis socials de Mallorca i guia de serveis socials. **PM**

B.3. Vinculació dels programes a les capacitats.

Hem d'associar els programes a les capacitats seleccionades per al Consell, que són:

1. Salut
2. Educació i coneixement
3. Treball remunerat
4. Ingressos monetaris
5. Temps Lliure i esport
6. Cura
7. Vida sense violència
8. Participació social i política

Es tracta d'especificar quines capacitats desenvolupen els programes amb impacte de gènere (només els programes PI, PI(IO), PM i PM(IO)). Com en el pas anterior, ens trobam amb programes diferents. Si els programes es componen d'activitats diverses caldrà detallar quines capacitats s'hi desenvolupen amb les diferents activitats per poder-los classificar.

Com s'ha comentat anteriorment, les diferents capacitats estan relacionades entre si. A més, és possible que una activitat o programa desenvolupi més d'una capacitat i en aquest cas caldrà especificar-ho. Una capacitat que pot resultar, potser, més complicada de detectar és la de Cura (capacitat 6). Cal fer, en efecte, un esforç extra per conèixer l'impacte que tenen les activitats i programes sobre el treball de cura no remunerat i encobert. I encara que detectar-ho i quantificar-ho pot ser difícil, fer-ho resultarà molt útil per orientar i dissenyar les polítiques públiques així com per avaluar l'eficiència i eficàcia d'aquestes polítiques.

S'ha d'intentar veure si posar en marxa els programes suposa un augment o una disminució del treball no remunerat encobert i com afecta els temps de les dones i dels homes. En ocasions alguns programes poden desorganitzar la vida familiar fins a l'extrem de provocar l'abandonament del mercat laboral de forma temporal o definitiva amb la pèrdua d'ingressos monetaris consegüent. Analitzats els programes, no sembla ser el cas del Consell encara que intuïm que, per exemple, algunes activitats destinades a persones majors o a menors poden tenir un impacte en el treball dels qui en tenen cura a la llar, i poden suposar algun tipus de reorganització familiar.

En el cas que hi hagi impacte sobre el treball no remunerat, seria interessant tractar de quantificar-ho i analitzar-ho en detall. En aquest cas, caldria analitzar tant els augments com les disminucions de temps de cura associats a aquestes activitats:

- temps "alliberats" de cures
- temps de trasllats
- temps d'espera
- ...

A continuació, proposam alguns exemples aproximatiu i orientatiu d'activitats que desenvolupen les vuit capacitats seleccionades.

Capacitat 1. Salut. 45203- Medicina Esportiva

Capacitat 2. Educació i coneixement. 45290- Joventut

Capacitat 3. Treball remunerat. Sr. - Persones en situació o risc d'exclusió social (D.10)

Capacitat 4. Ingressos monetaris. Sr. - Persones en situació o risc d'exclusió social (D.6)

Capacitat 5. Temps Lliure i esport. 323000 - Persones majors

Capacitat 6. Cura. 32300- Persones majors

Capacitat 7. Vida sense violència. 32310- Igualtat

Capacitat 8. Participació social i política. 32310- Igualtat

Una vegada relacionats els programes amb les capacitats, cada departament podrà completar una matriu amb tots els seus programes amb l'objectiu de conèixer quines capacitats es relacionen principalment amb cada departament del Consell.

Una vegada associats tots els programes a les capacitats es podran visualitzar en quines capacitats incideix més el Consell i quins són els que menys desenvolupa. Això permetrà encetar una reflexió sobre l'orientació de la política del Consell i dels seus departaments.

Programa	Tipus	Capacitats bàsiques							
		1. Salut	2. Educació i coneixement	3. Treball remunerat	4. Ingressos monetaris	5. Temps lliure i esport	6. Cura	7. Vida sense violència	8. Participació social i política
0001	PA								
0002	PM	X				X			
0003	PM								X
0004	PI				X				
0005	PM	X	X				X		
0006	PI	X	X						
0007	PI		X						
0008	PA								
0009	PM					X			
0010	PI					X			
Pressupost	-								
Valoració									

Una vegada associats tots els programes a les capacitats es podran visualitzar en quines capacitats incideix més el Consell i quins són els que menys desenvolupa. Això permetrà encetar una reflexió sobre l'orientació de la política del Consell i dels seus departaments.

B.4. Elaboració d'indicadors de gènere.

Es proposaran indicadors en aquelles activitats que tinguin impacte de gènere. Com que es tracta d'activitats amb persones beneficiàries, s'haurà de desagregar-les per sexe i crear el sexe amb el major nombre de variables possible: edat, lloc d'origen, nivell de renda, nivell de formació, categoria socioprofessional, tipus de llar...

Aquestes són algunes orientacions per dissenyar els indicadors (sempre sens dubte desagregats per sexe):

- Cursos de formació: *participants i ensenyants per tipus de formació, nbre. d'accions formatives en gènere*
- Conferències: *participants i conferenciants*
- Esdeveniments: *participants*
- Activitats esportives: *participants per tipus d'esport*
- Premis: *composició de jurat i persones premiades*
- Contractacions externes: *nbre. de contractes que valorin la integració de la perspectiva de gènere.*
- Subvencions de projectes (cooperació, millores urbanístiques...): *nbre. de projectes en els quals s'incorpora l'avaluació d'impacte de gènere*
- Subvencions i beques personals: *persones beneficiàries*
- Serveis d'atenció, etc. : *persones usuàries*

És possible que, per exemple, quan les accions es dirigeixen a col·lectius mixtos complets (aules d'ensenyament obligatori senceres, veïnats), la desagregació no aportí informació rellevant.

B.5. Disseny d'una metodologia de recollida de dades.

Una vegada establerts els indicadors, caldrà dissenyar una metodologia per recollir sistemàticament les dades:

- Afegir una casella en impresos i sol·licituds,
- comptar les persones assistents a activitats culturals,
- fer enquestes a persones usuàries, etc.

B.6. Anàlisi dels resultats.

Obtingudes les dades, caldrà analitzar-les ja que, com hem dit anteriorment, l'obtenció de dades no és un final en si mateix, sinó un mitjà per introduir millores en l'acció pública. Cal analitzar les dades amb perspectiva de gènere, estudiar i tractar de veure perquè determinades activitats

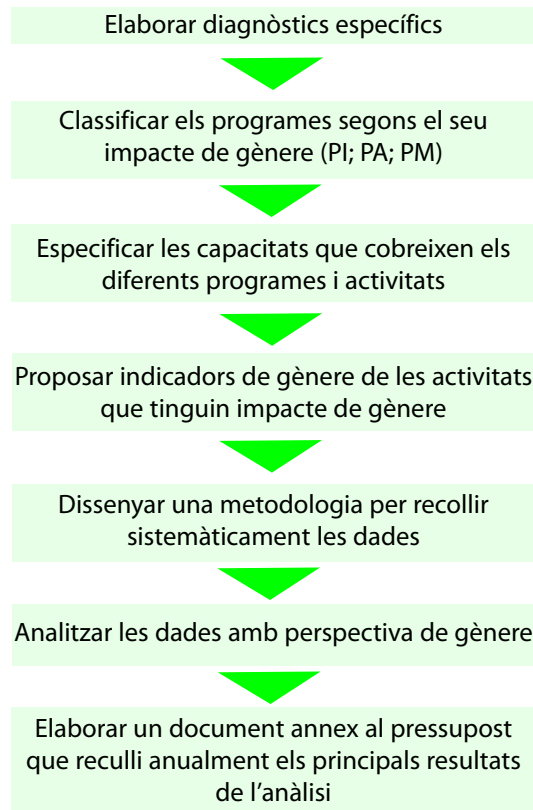
afecten més o menys les dones, veure si aquesta incidència major o menor és desitjable, o no, i en cas que no ho sigui proposar canvis. Per dur a terme aquesta anàlisi, les persones que la facin han de tenir formació de gènere i, si no és així, seria desitjable que comptassin amb el suport i l'assessorament de persones que en tinguessin. D'aquesta anàlisi derivarà la necessitat o no d'introduir canvis i la recopilació sistemàtica de dades mostrarà si els canvis van o no en la bona direcció.

B.7. Elaboració d'un document annex.

Els principals resultats de l'anàlisi de tots els departaments del Consell s'han de recollir de forma anual. Aquest document servirà, a nivell intern, per incrementar el coneixement transversal per part dels diferents departaments del que fan els seus col·legues, i per divulgar-lo. Aquest document inclouria una part descriptiva relativa als programes que tenen impacte diferencial sobre dones i homes i una part analítica, destinada a recollir les reflexions realitzades en cada matèria rellevant per a la igualtat. Als dos primers exercicis recollirà la situació de les dones i homes en aquest sector d'actuació, la llista de les activitats programades i impactes previstos, així com els imports pressupostaris adjudicats a aquests programes. De manera més general recollirà les matrius d'impuls de les capacitats que s'han elaborat seguint les pautes descrites prèviament en aquesta guia, la qual cosa permetrà vincular amb major claredat les activitats públiques i la qualitat de vida de la població. A partir del tercer exercici s'inclourien, així mateix, les dades desagregades relatives a l'execució dels programes en l'exercici previ. Aquest desfasament bianual en la publicació de les dades no seria problemàtic, ja que a partir del tercer any s'explicarà amb dades prèvies.

A mesura que aquesta estratègia es mantingui en el temps permetrà que l'administració elabori sèries temporals i que conegui millor els resultats de la intervenció pública i, en els casos que es consideri necessari, podrà fer estudis d'impacte amb més profunditat dels canvis esdevinguts. Aquesta sèrie de documents annexos serviran com a material per acompanyar les xifres pressupostàries de l'exercici pressupostari següent; d'aquesta forma es converteix en un element que impulsa tant la transparència com la participació social, ja que es poden redactar documents divulgatius de les àrees que es considerin més estratègiques a més de quadres de conjunt que les incloguin totes.

En l'esquema següent resumim els passos proposats perquè els departaments del Consell participin en el projecte de pressuposts amb enfocament de gènere.

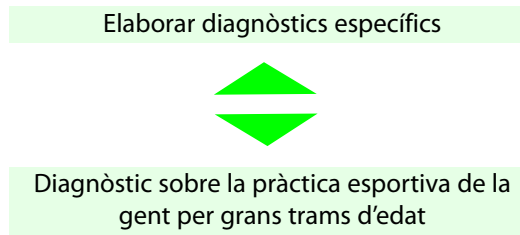

5. Aplicació pràctica del procés

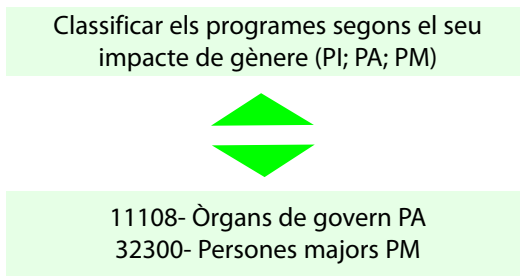
En aquest apartat farem un exercici pràctic sobre com completar els passos que hem proposat. Per això, hem elegit un departament, el Departament d'Esports i Promoció Sociocultural. La raó d'eleger aquest departament és simplement que s'havia de fer i que compta amb programes de diferents tipus.

La feina que ha de fer el Departament d'Esports i Promoció Sociocultural en el projecte d'introducció de la perspectiva de gènere en el pressupost del Consell seria la següent:

Primer pas: és important realitzar diagnòstics específics destinats a conèixer millor la realitat sobre la qual es treballa:

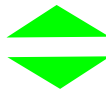
Segon pas: cal classificar els programes segons el seu impacte de gènere, és a dir, especificar si es tracta de programes amb impacte de gènere PI, d'igualtat d'oportunitats PI(IO), programes administratius PA o programes mixtos PM

32309- Altres programes i serveis de promoció social PA
 45200- Poliesportiu Sant Ferran PM
 45201- Esport escolar PM
 45202- Comissió d'Esports PM
 45203- Medicina esportivaPI
 45209-Altres programes i serveis esportius:PM
 45420- Centre Sociocultural d'Inca PI
 45430- Centre Sociocultural de Manacor PI
 45840- Museu de l'Esport. PM

Tercer pas: associar els diferents programes a les capacitats seleccionades: 1. Salut, 2. Educació i coneixement, 3. Treball remunerat, 4. Ingressos monetaris, 5. Temps lliure i esport, 6. Cura, 7. Vida sense violència, 8. Participació social i política.

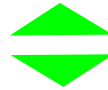
Especificar les capacitats que cobreixen els diferents programes i activitats

32300- Persones majors: 1,2,5,6,8
 45200- Poliesportiu Sant Ferran: 1,5
 45201- Esport Escolar: 1,5,6
 45202- Comissió d'Esports. 1,4,5
 45203- Medicina esportiva: 1,2
 45209- Altres programes i serveis esportius: 1,5
 45420- Centre Sociocultural d'Inca: 1,2,5,6
 45430- Centre Sociocultural de Manacor: 1,2,5,6
 45840- Museu de l'Esport: 2,5

Quart pas: una vegada classificats els programes cal proposar **indicadors de gènere de les activitats que tinguin impacte de gènere.**

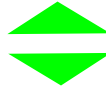
Proposar indicadors de gènere de les activitats que tinguin impacte de gènere

- 32300- Persones majors
 - participants
- 45200- Poliesportiu Sant Ferran
 - persones participants i usuàries
- 45201- Esport escolar
 - participants
- 45202- Comissió d'Esports
 - persones i entitats beneficiàries
- 45203- Medicina esportiva
 - persones revisades per tipus de problema
 - assistents a formació
- 45209- Altres programes i serveis esportius
 - participants
- 45420- Centre Sociocultural d'Inca
 - participants
 - ensenyants
- 45430- Centre Sociocultural de Manacor
 - participants
 - ensenyants
- 45840- Museu de l'Esport
 - persones reconegudes
 - composició de jurats

Cinquè pas: cal dissenyar una metodologia per recollir sistemàticament la informació

Dissenyar una metodologia per recollir sistemàticament les dades

Com que es tracta, sobretot, d'indicadors de participació, la metodologia consistirà principalment en

- Afegir una casella de sexe en les inscripcions
- Comptar nominalment (jurats, ensenyants...)

Pas sisè i setè: els passos sis i set d'anàlisi de dades amb perspectiva de gènere i elaboració d'un document annex només es poden dur a terme una vegada obtinguda la informació estadística.

La informació recopilada als passos dos, tres i quatre es pot resumir a la taula següent:

Departament d'Esports i Promoció Sociocultural
11108- Òrgans de govern

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Protocol i representació		PA		
Programa	X	PA		-
Valoració				

32300- Persones majors

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
- Programa: "Gent Gran en Marxa"		PI	1,2,5,6	Participants
-Programa: "Cultural"		PI	1,2,5,6	Participants
-Programa: "Caps de Setmana Culturals"		PI	1,2,5,6	Participants
-Programa: "Natació per als majors"		PI	1,5,6	Participants
-Programa: "Encontre d'activitats"		PI	1,5,6	Participants per tipus d'activitat
-Programa: "Convocatòria de subvencions per a la Gent Major"		PA		
-Programa: "Universitat Oberta de Majors"		PI	2,5,6	Participants per tipus de formació
-Programa: "Informàtica per a Majors"		PI	2,5,6	Participants
-Programa: "Marxa del Cor"		PI	1,5,6	Participants
-Programa: "Homenatge a la Gent Major"		PI	8	Persones homenatjades
Programa	-	PM	1,2,5,6,8	-
Valoració				

32309- Altres programes i serveis de promoció social

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Despeses de personal, despeses en béns corrents i serveis i inversions reals		PA		
Programa		PA	-	-
Valoració				
45200- Poliesportiu Sant Ferran				
Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Activitats per a infants i joves i adults. Lloguer d'instal·lacions		PM	1,5	Participants per edat i tipus d'activitat
Programa		PM	1,5	-
Valoració				
45201- Esport escolar				
Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Programes esportius, programes i activitats puntuals, convenis federacions i comitès comarcals		PM	1,5,6	Participants per tipus d'esport
Programa		PM	1,5,6	-
Valoració				

45202- Comissió d'Esports

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Campanya de subvencions i beques a clubs, entitats i esportistes		PM	1,4,5	Persones becàries per tipus d'esport
Programa		PM	1,4,5	-
Valoració				

45203- Medicina esportiva

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Revisions mèdiques (escolars, gent major), cursos de formació, investigacions		PI	1,2	Persones revisades per tipus de problema. Persones formades
Programa		PI	1,2	-
Valoració				

45209- Altres programes i serveis esportius

Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Campanya de patrocini d'esdeveniments, convenis amb ajuntaments		PM	1,5	Persones participants, formades i guanyadores
Programa		PM	1,5	-
Valoració				

45420- Centre Sociocultural d'Inca				
Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Conferències festes populars, viatges, actes culturals, tallers, gimnàstica, cursos d'informàtica		PI	1,2,5,6	Participants per tipus d'activitat
Programa		PI	1,2,5,6	-
Valoració				
45430- Centre Sociocultural de Manacor				
Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Conferències festes populars, viatges, actes culturals, tallers, gimnàstica, cursos d'informàtica		PI	1,2,5,6	Participants per tipus d'activitat
Programa		PI	1,2,5,6	-
Valoració				
45840- Museu de l'Esport				
Activitats	Pressupost	Programa	Capacitat	Indicadors
Recepció d'objectes, taules rodones, promoció de la cultura i l'esport, art, estudis i treballs tècnics, donar a conèixer els esportistes més destacats		PM	2,5	Persones participants i reconegudes per tipus d'esport
Programa		PM	2,5	-
Valoració				

Amb aquesta informació es podria elaborar una taula resum com la que presentam a continuació per a cada departament:

Programa	Tipus	Capacitats bàsiques							
		1. Salut	2. Educació i coneixement	3. Treball remunerat	4. Ingressos monetaris	5. Temps lliure i esport	6. Cura	7. Vida sense violència	8. Participació social i política
11108	PA								
32300	PM	X	X			X	X		X
32309	PA								
45200	PM	X				X			
45201	PM	X				X	X		
45202	PI	X			X	X			
45203	PI	X	X						
45209	PM	X				X			
45420	PI	X	X			X	X		
45430	PI	X	X			X	X		
45840	PM		X			X			
Pressupost	8.855.867 (3,1%)								
Valoració									

Una vegada elaborades les taules resum de tots els departaments es podrà elaborar una taula resum del Consell com la que mostrem:

Departament	Pressupost 2008 (%)	Capacitats	Tipus de programes
Presidència	21.726.372 (7,6)		PI: PA: PM:
Interior	13.321.705 (4,7)		PI: PA: PM:
Cultura	24.437.702 (8,5)		PI: PA: PM:
Joventut i Igualtat	2.925.919 (1,0)		PI: PA: PM:
Benestar Social	92.436.620 (32,3)		PI: PA: PM:
Medi ambient	15.068.556 (5,3)		PI: PA: PM:
Territori	4.232.703 (1,5)		PI: PA: PM:
Esports i Promoció Sociocultural	8.855.867 (3,1)	1,2,4,5,6,8	PI: 4 PA: 2 PM: 5
Cooperació Local	13.618.711 (4,8)		PI: PA: PM:
Economia i Turisme	2.914.068 (1,0)		PI: PA: PM:
Hisenda	31.889.285 (11,1)		PI: PA: PM:
Obres Públiques	54.502.490 (19,1)		PI: PA: PM:
Valoració			

6. Consideracions finals

La metodologia proposada en aquest document per introduir l'anàlisi de la dimensió de gènere en l'elaboració, execució, avaluació i millora de la política pública busca, en primer lloc, ser operativa i proveir un conjunt d'eines que permetin de forma sistemàtica i, de la manera més senzilla possible, aplicar aquesta àmplia mirada als comptes públics.

Som conscients que la introducció d'una metodologia efectiva per integrar la perspectiva de gènere a la tasca pública d'una forma transversal constitueix un procés d'aprenentatge continuat, ja que ha de ser adaptat a la realitat local en què s'aplica. És a dir, no hi haurà fórmules màgiques infal·libles sinó processos oberts, però no per això no sistematitzables, en els quals s'aprèn a mesura que la pròpia dinàmica del treball ens dona claus de la seva trajectòria més idònia i dels indicadors més adequats que s'han de desenvolupar. Així mateix, cada departament pot observar quines són les seves àrees d'actuació amb major impacte implícit i explícit en les relacions de gènere i a partir d'aquest coneixement pot fer les anàlisis i introduir propostes de modificacions, quan així es consideri pertinent.

Una altra de les característiques més esmentades d'aquests processos és la necessitat de temps per poder obtenir resultats, ja que és una estratègia a mig-llarg termini que requereix una planificació temporal per obtenir resultats, el que ha de ser assumit des de l'inici d'aquesta aposta de treball. Això té l'avantatge de permetre una formació continuada del personal que participa en aquesta estratègia, tant en temes genèrics relacionats amb la transversalitat de gènere de la política, com específica de les àrees que componen l'estructura organitzativa de la qual parteix l'anàlisi.

Es requereixen, per tant, recursos per poder dur a terme aquesta iniciativa, i un dels més importants serà el temps que puguin dedicar les persones responsables de cada departament que dinamitzin aquesta estratègia tant a la seva formació inicial com a la reflexió sobre els passos a donar, descrits en els apartats anteriors, i la seva avaluació posterior. Per això, caldrà quantificar el temps que necessiten aquestes persones i incorporar-lo a la seva càrrega de treball, ja que

s'han de veure —i també valorar— aquestes tasques com tasques específiques assignades a determinades persones de cada departament que, a més, seran al seu torn, les que de forma periòdica hauran de transmetre i discutir amb la resta del personal de departament implicat en les tasques de planificació, execució i seguiment pressupostari dels programes.

Així mateix, es requereix una important cooperació interdepartamental per posar en comú l'aplicació pràctica de la metodologia proposada, i comprovar les sinergies que hi ha en el desenvolupament de les capacitats bàsiques sobre les quals es treballa des de l'administració per tal d'augmentar la qualitat de vida de les dones i homes de Mallorca. Això també es pot aplicar als diversos nivells administratius que coexisteixen a les illes, ja que la seva actuació és complementària i la seva coordinació, cohesió i coherència han de ser aplicades també en aquest terreny d'anàlisi. Totes les administracions s'haurien d'implicar en aquest procés per poder analitzar en el seu conjunt l'impacte de les actuacions públiques en la qualitat de vida de la població, superar els possibles solapaments i reforçar l'aposta per l'equitat.

Igualment, consideram molt rellevant impulsar de forma decidida la participació activa del Consell de la Dona de Mallorca en la planificació i control pressupostari. Aquest Consell pot convertir-se en un referent important perquè l'Administració pública i els seus diferents departaments retin comptes de forma directa als grups que treballen per la superació de les discriminacions que pateixen les dones. Això contribuiria també a la conscienciació per part d'aquestes organitzacions del caràcter transversal del pressupost aportant als departaments una visió més propera i directa de les millores que s'han d'introduir en la programació pressupostària tenint en compte les preocupacions del moviment feminista, en particular, i de les dones, en general.

En suma, creim que aplicar una metodologia clara en l'aposta per la igualtat entre dones i homes constitueix un procés enriquidor en si mateix, ja que serveix tant per conèixer millor la realitat sobre la qual s'està operant com les possibilitats de contribuir a la seva transformació positiva.

7. BIBLIOGRAFIA BASICA

A. Referències bibliogràfiques

- ADDABO, Tindara (2003): Gender auditing dei bilanci i delle politiche pubbliche. Centre vaig donar Analisi delle Politiche Pubbliche. \433\ 14 pàg.
- ADDABO, Tindara, Diego Lanzi i Antonella Picchio (2004): "On sustainable Human Development: Gender Auditing in a Capability Approach". Materiali vaig donar discussione del Dipartimento de Economia Politica. N° 467. Università de Modena i Regi Emilia i Universitat de Bolonya.
<http://www.comune.modena.it/bilanciopartecipativo/report-convegno/materialeAddabbo.pdf>
- ALONSO, Aurora, Fernandez Macho, Javier, González, Pilar (2005): Estudi sobre la desigualtat de gènere a Bizkaia, Diputació Foral de Bizkaia.
- GARRIC, Cristina (2006): Estadístiques sota sospita. Proposta de nous indicadors donis de l' experiència femenina. Institut Català de els dons. Generalitat de Catalunya.
- ELSON Diane (2006): "Gender equality, public finance and globalization" en J. K. Boyce et al. (ed.), Human development in the Era of Globalization: essays in honor of Keith B. Griffin. Edward Elgar publishing Ltd. Pàg. 239-256.
- JUBETO, Yolanda, Larrañaga, Mertxe, Martinez, Mª José (2007): "Iniciatives Locals per avançar en la igualtat. L'experiència de Bilbao", El desafiament del desenvolupament humà. Propostes locals per a una altra globalització, Congrés d'Hegoa.
- JUBETO, Yolanda, Larrañaga, Mertxe, Martinez, Mª José (2008): "Pressuposts amb enfocament de gènere de l'Ajuntament de Bilbao: Introducció d'indicadors de gènere a l'exercici pressupostari 2007", maig 2008, mimeo.
- JUBETO, Yolanda (2008): "Els pressuposts amb enfocament de gènere: una aposta feminista a favor de l'equitat en les polítiques públiques". Working Paper núm. 43, Hegoa. Pàg. 5-32.
- MCKAY, Ailsa i Rona Fitzgerald (2003): "Manual. Pressuposts sensibles al gènere en la Comunitat Autònoma del País Basc", Emakunde. www.emakunde.es/actualidad/presupuestos/rona.pdf, 53 pàg.
- NUSSBAUM, Martha (1999): "Dones i igualtat segons les tesis de les capacitats". Revista internacional del treball, vol. 118, num.3, pp. 253-273.
- NUSSBAUM, Martha (2002): Les dones i el desenvolupament humà: l'enfocament de les capacitats. Barcelona: Herder.
- PAZOS, María (dir.) (2005): "Política fiscal i gènere" en Estudis d'Hisenda Pública. Institut d'Estudis Fiscals. Ministeri d'Economia i Hisenda. 228 pàg.

- ROBEYNS, Ingrid (2003): "Sen ´ segon capability approach and gender inequality: selecting relevant capabilities". *Feminist Economics*, 9:2, 61-92.
- ROBEYNS, Ingrid (2005): "The capability approach and welfare policies". Comunicació presentada en la Conferència sobre Auditorias de Gènere i Pressuposts de Gènere, a Bolonya, Itàlia, el 28 de gener, organitzada per la Regió Emilia Romagna.
<http://www.ingridrobeyns.nl/Downloads/Bologna.PDF>, 10 pàg.
- SHARP, Ronda (2003): Budgeting for equity. Gender Budget initiatives within a framework of performance oriented budgeting. UNIFEM. 94 pag. www.unifem.org
- VILLOTA, Colom de (ed.) (2003): *Economia i Gènere. Macroeconomia, política fiscal i liberalització. Anàlisi del seu impacte sobre les dones.* Icaria Economia. 535 pàg.
- VILLOTA, Colom de i Ferrari, Ignacio (2004): Aproximació a l'anàlisi de les figures impositives del sistema fiscal espanyol des d'una perspectiva de gènere. *Estudis*, N. 80. Institut de la Dona. Ministeri de Treball i Assumptes Socials. Madrid 2003. 175 pàg.
- VILLOTA, Colom de, Jubeto Yolanda i Ferrari, Ignacio (2008): "Disseny de l'estratègia que permeti la integració de la perspectiva de gènere en els pressuposts públics". Institut de la Dona, Madrid

B. Pàgines web

UNIFEM

■ www.unifem.org

▶ <http://gender-budgets.org/>

Portal en el qual es resumeixen un gran nombre d'experiències internacionals.

Publica des de l'1 de febrer de 2008 un butlletí trimestral sobre pressuposts amb enfocament de gènere.

▶ www.presupuestoygenero.net

Experiències llatinoamericanes d'interès.

CANADA: Centre Canadenc a favor de polítiques alternatives

■ http://www.policyalternatives.ca/documents/National_Office_Pubs/2005/afb2006_techpaper1_gender_budget_initiatives.pdf

Centre que treballa a favor d'uns pressuposts en els quals la prioritat principal sigui la justícia social, i que han incorporat de forma progressiva la perspectiva de gènere i publicat articles d'interès en aquesta matèria.

REGNE UNIT. Women ´ segon Budget Group.

- <http://www.wbg.org.uk/>

Grup impulsor dels pressuposts amb enfocament de gènere a nivell britànic amb llaços amb l'irlandès i l'escocès.

PAÏSOS NÒRDICS

- www.norden.org
 - ▶ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/jamstalldhet/sk/ANP2006766.pdf>
 - ▶ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/jamstalldhet/uk/TN2006578.pdf>

Treball del Consell Nòrdic a favor de la introducció de l'enfocament de gènere en els pressuposts dels estats nòrdics (experiències pilots i avenços realitzats).

SUÏSSA

- http://www.frauenrat-bs.ch/genderbudget/download/070824_Madoerin_Budgetanalyse_E_2.pdf

Experiències desenvolupades a Suïssa des de 1994 fins a l'actualitat.

EMAKUNDE

- www.emakunde.es
 - ▶ http://www.emakunde.es/images/upload/APGK_e.pdf
 - ▶ http://www.emakunde.es/images/upload/Naro2006_e.pdf

Experiència pilot desenvolupada entre 2000-2002 per Emakunde; manual realitzat per Alisa Mckay i Rona Fitzgerald, i manual elaborat pel grup de treball sobre pressuposts amb enfocament de gènere amb tècniques municipals el 2005.

GENERALITAT DE CATALUNYA

- <http://www.gencat.net/icdona/pressupostos.htm>

L'Institut Català de la Dona té una sèrie de documents sobre els pressuposts amb enfocament de gènere d'interès.

JUNTA D'ANDALUSIA

- www.juntadeandalucia.es

Tres estudis d'informes d'avaluació d'impacte de gènere en el pressupost de la Junta d'Andalusia des de 2006/08.

- <http://www.juntadeandalucia.es/economia/hacienda/servicios/genero/genero.htm>

C. Declaracions

European Women Lobby

- http://www.womenlobby.org/SiteResources/data/MediaArchive/policies/gender%20equality/Gender_en.pdf

European Gender Budgeting Network

- <http://www.infopolis.es/web/GenderBudgets/egbn.html>
- <http://www.gender-budgets.org/content/blogcategory/77/154/>